

ПЕРСПЕКТИВИ І ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ

У статті досліджено діяльність українських банків на глобальному ринку, перспективи і шляхи її розвитку в умовах глобалізації банківської діяльності. Розглядається стратегія виходу та розвитку діяльності українських банків на ринках, що розвиваються, як однієї із перспектив позиціонування вітчизняних банків на глобальному ринку.

The article explores the activities of Ukrainian banks in the global market, prospects, and prospects of domestic banks in the context of globalization of banking. Considered exit strategy and development of Ukrainian banks in emerging markets as one of the prospects for the positioning of domestic banks in the global market.

Ключові слова: глобальний ринок, комерційні банки, перспективи і шляхи розвитку, міжнародна діяльність, стратегія виходу на ринок.

Не дивлячись на певні кроки, зроблені провідними банками України на шляху інтеграції в глобальний ринок, цей процес знаходиться ще на стадії зародження та вимагає чітко сформульованої стратегії виходу на глобальний ринок, що включає аналіз перспектив та розвитку діяльності банків на глобальному ринку.

На початку ХХІ ст. частка іноземних операцій в провідних банках світу перевищує 30% від загального обсягу їхньої діяльності та сукупного прибутку. Географічна експансія і консолідація банків вийшла далеко за межі окремих країн. Українські банки за останні кілька років стрімко розвиваються та поширюють свою діяльність на інші ринки. На жаль, питанням перспектив та шляхів розвитку діяльності українських банків на глобальному ринку приділяється недостатньо уваги. Дослідження переважно проводяться в протилежному напрямі: розвитку міжнародних банків на ринку України. Це актуалізує тематику дослідження, необхідність формування дієздатної фінансової стратегії виходу та розвитку діяльності банків на глобальному ринку.

Серед вчених-економістів, які розглядали питання глобалізації діяльності вітчизняних банків, є В. Андрущенко, С. Боринця, В. Будкіна, І. Бураковського, Г. Климка, О. Кириченка, А. Кредісова, Д. Лук'яненко, І. Фішер, А. Даниленко, Е. Петерс, П. Роуз, В. Новицький, Ю. Пахомова, В. Стельмаха, А. Басова, В. Торкановський, В. Колеснікова. Однак через постійні зміни на світовому фінансовому ринку питання перспектив та шляхів розвитку діяльності українських банків на глобальному ринку потребують подальших досліджень.

Метою даної статті є визначення перспектив та

шляхів розвитку діяльності українських банків на глобальному ринку.

Стрімке зростання банківського капіталу та активів українських банків, а також розгалужена структура відділень по всій Україні на тлі посилення глобалізації цих процесів змушують вітчизняні банки завойовувати та зміцнювати свої позиції на глобальному ринку.

Результати аналізу показників діяльності національної банківської системи за 2006—2010 р. засвідчують підвищення фінансової стабільності, рівня капіталізації банків, підвищення якості активів, зменшення ризиків у банківській діяльності, а також наявність позитивних структурних змін в активах, зобов'язаннях, капіталі банків та в кількісному складі системи.

За даними НБУ, за останні п'ять років спостерігається значне зростання обсягів капіталу вітчизняних банків (табл. 1).

Якщо в 2002 р. Промінвестбанк, за оцінками знаного у світових колах фінансового журналу "The Banker" (Лондон), був єдиним українським банком, який увійшов до 1000 провідних банків світу та зайняв 20 місце серед найбільших банків країн Центральної і Східної Європи, то в 2009 р. до цього рейтингу ввійшло вже чотири українські банки. Серед них — Ощадбанк, який зайняв відразу 335-е місце у світовому рейтингу і 11-е у списку банків Центральної та Східної Європи з капіталом першого рівня — 1,832 млрд дол. США. Державний Ощадбанк обігнав найбільший український банк за активами ПриватБанк і другий державний банк Укресімбанк, які в регіональному рейтингу зайняли 17-18-е місця. З 905-го місця в рейтингу стартував ПУМБ (Перший Український Міжнародний банк). Слід відмітити, що в регіоні Центральної і Східної Європи Укресімбанк став найбільш динамічним банком за приростом капіталу (на 187,03%); ПриватБанк з темпами приросту капіталу в 33,68% зайняв лише 8-е місце [2].

У всіх банків (крім JP Morgan Chase) за час, що минув з моменту публікації минулого рейтингу, обсяг капіталу збільшився (табл. 2).

Порівнюючи банки України з транснаціональними банками за таким важливим індикатором

Таблиця 1. Динаміка нарощування капіталу 10-ти найбільших банків України за 2006—2010 рр.

№ п/п	Найменування банку	Капітал (тис. грн.)				
		01.10.2006	01.10.2007	01.10.2008	01.10.2009	01.10.2010
1	УКРЕКСІМБАНК	1 332 719	2 177 279	3 396 298	9216306	17 283 960
2	ОЩАДБАНК	899 084	1 964 615	2 679 318	16 842 335	16 576 089
3	ПРИВАТБАНК	2 535 843	4 458 847	7 695 397	8 689 185	10 485 051
4	УКРСОЦБАНК	1 549 228	2 821 266	3 699 179	5768236	6 042 597
5	ПРОМІНВЕСТБАНК	1 529 162	2 652 809	3 600 080	2326264	5 458 921
6	РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	-	3 648 932	5 724 679	5957277	5 448 997
7	УКРСИББАНК	1 467 404	2 940 331	4 805 893	5016536	4 246 987
8	ОТПБАНК	-	1 227 417	1 762 714	2351271	2 900 989
9	ПУМБ	538 512	1 435 549	3 471 998	2908246	2 615 045
10	БРОКБІЗНЕСБАНК	807 665	1 169 432	2 331 347	2322159	2 331 727

Джерело: Офіційний сайт НБУ. — <http://www.bank.gov.ua> [1]

ефективності діяльності банку, як обсяг активів, відзначимо, що сукупний обсяг активів банківської системи України у 2009 р. склав 111 244 млн дол. США, в той час як величина активів банку BNP Paribas у 2009 р. становила 2965 млрд дол. США. Тобто сукупні активи всіх банків України не досягли навіть 4 % активів французького банку. Це свідчить про незначну вагу банківської системи України на світовому фінансовому ринку, пасивну позицію українських банків щодо участі у процесах глобалізації банківської діяльності та вимагає впровадження спеціальних заходів з реформування вітчизняного банківського сектора. Лише деякі банки готові ефективно працювати за межами своїх національних ринків.

Найбільш підготовленими до глобалізації є універсальні банки, проте у спеціалізованих банків є переваги в певних галузевих сегментах, які найбільш активно розвиваються. Спеціалізовані банки мають переваги, здатні забезпечити зростання прибутків акціонерів у майбутньому, серед яких: організаційна гнучкість, знання потреб клієнтів, узгоджене надання послуг і чудове обслуговування. Універсальні банки мають переваги в таких сферах, як управління ризиками та капіталом.

Основними шляхами розвитку українських банків на глобальному ринку в майбутні п'ять років є налагодження стратегічних взаємин з постачальниками послуг за межами банківської галузі, а також більш тісна співпраця зі своїми традиційними конкурентами (іншими банками).

Завдяки налагодженню таких взаємин банки планують підвищити ефективність корпоративних процесів і своїх взаємодій з клієнтами на основі співпраці в таких областях, як продажі (38%), розробка стратегій і планування (32%), а також управління ризиками (28%).

Найбільш значним показником розвитку на глобальному ринку, безумовно, є фізична присутність структурних підрозділів банку на території інших країн. Вихід конкретного банку на ринок іншої країни залежить від досвіду його міжнародної діяльності, цілей, задач і може приймати різноманітні форми. Варто відмітити, що вихід комерційного банку на світовий фінансовий ринок потребує всебічного вивчення міжнародного середовища бізнесу, наприклад за допомогою SLEPT- та PEST-аналізу.

Дослідження міжнародної діяльності українських банків показало, що в практиці комерційних банків України при формуванні стратегій виходу на світовий фінансовий ринок, відсутні уявлення про її головну місію, основні цілі і задачі. Тому глибокого пророблення вимагають, в першу чергу, місія і стратегія банку на світовому фінансовому ринку, оскільки саме вони представляють повноцінну картину діяльності і призначення банківської установи і в остаточному підсумку визначають концепцію формування основних складових його корпоративного стилю.

Розробка стратегії виходу та діяльності банку на закордонному ринку — найбільш відповідальний етап інтернаціоналізації його діяльності. Правильно сформована стратегія є визначальним фактором успіху банку на обраному ринку. Сучасні підходи до розробки стратегії інтернаціоналізації ґрунтуються на використанні фундаментальних положень стратегічного управління та банківського менеджменту. Головною характеристикою цієї стратегії є, в першу чергу, її спрямованість на середньо- та довгострокову перспективу розвитку міжнародної діяльності банку, а не на покращення фінансових результатів діяльності банку в короткостроковій перспективі [6].

Таблиця 2. Порівняльна характеристика найбільших банків світу та українських банків за обсягом капіталу першого рівня (дані на кінець 2009 р.)

Найменування банку	Країна	Обсяг капіталу,	Місце у 2009 р.	Місце в 2008 р.
		млн дол. США		
Bank of America Corp	США	160 388	1	2
JPMorgan Chase & Co	США	132 971	2	1
Citigroup	США	127 034	3	3
Royal Bank of Scotland	Великобританія	123 859	4	4
HSBC Holdings	Великобританія	122 157	5	5
Wells Fargo & Co.	Великобританія	93 795	6	6
ICBC	Китай	91 111	7	8
BNP Paribas	Франція	90 648	8	14
Banco Santander	Іспанія	81 578	9	10
Barclays	Великобританія	80 449	10	15
Ощадбанк	Україна	1 832	335	-
ПриватБанк	Україна	1 365	416	н/д
Укресімбанк	Україна	1 211	455	н/д
ПУМБ	Україна	330	905	-

Джерело: Top 1000 World Banks // The Banker. — 2010. — July.

Серед банків України достатньо успішні кроки на шляху освоєння глобального ринку вже зробили такі великі банки, як Укресімбанк, ПриватБанк та Укрсіббанк.

Найбільший за розміром активів банк України — ПриватБанк — активно здійснює інтернаціоналізацію своєї діяльності. Він є частиною промислово-фінансової групи "Приват", до якої входять такі закордонні фінансові структури, як МоскомПриватБанк (Росія), Кіпрський філіал, Представництво Приватбанку в Китаї, AS 'PrivatBank' (Латвія), АТ "Таоприватбанк" (Грузія), Представництво в республіці Казахстан [4].

Стратегія УкрСіббанку націлена на розвиток роздрібної та інвестиційно-банківської діяльності, а також на розширення міжнародного бізнесу.

У квітні 2006 р. завершилась угода щодо придбання 51,0 % акцій УкрСіббанку французьким банком BNP Paribas. У червні 2009 р. частка BNP Paribas в УкрСіббанку збільшена до 81,42%. У 2006 р. УкрСіббанк BNP Paribas Group створив Центр по роботі з міжнародними компаніями. Через деякий час організаційна структура була доповнена відділом по роботі з турецькими компаніями. Створення Центру з обслуговування міжнародних компаній демонструє орієнтацію УкрСіббанку на міжнародний бізнес і на розвиток діяльності міжнародних компаній на внутрішньому ринку України.

На сьогоднішній день банк обслуговує близько 300 рахунків, що належать клієнтам з усіх континентів. [3]

АТ "Укресімбанк" — універсальна кредитно-фінансова установа із 100% державним капіталом. Незмінно входить до групи найбільших системних банків України, має найрозгалуженішу в Україні мережу банків-кореспондентів, яка включає понад 850 банківських установ у різних країнах світу. Посідає друге місце за активами у банківській системі України. АТ "Укресімбанк" успішно співпрацює з провідними міжнародними фінансовими організаціями, такими як Світовий банк, ЄБРР, KfW, NIB, IFC, з великими іноземними банками та фінансово-кредитними установами.

Тенденції, що характерні для сучасного глобального ринку, пов'язані з конкурентною боротьбою, яка, враховуючи суттєве проникнення банківських послуг, зумовила низку злиттів та поглинань між фінансовими інститутами. Збільшити частку ринку, яку займає той чи інший конкретний банк, майже неможливо. Тому для українських банків перспективою розвитку є вихід на ринки, що розвиваються, економіки яких останнім часом демонструють стрімке зростання з паралельним збільшенням доходів громадян. Ціна питання виходу на один з таких ринків вираховується в мільйонах, а інколи в мільярдах доларів [8].

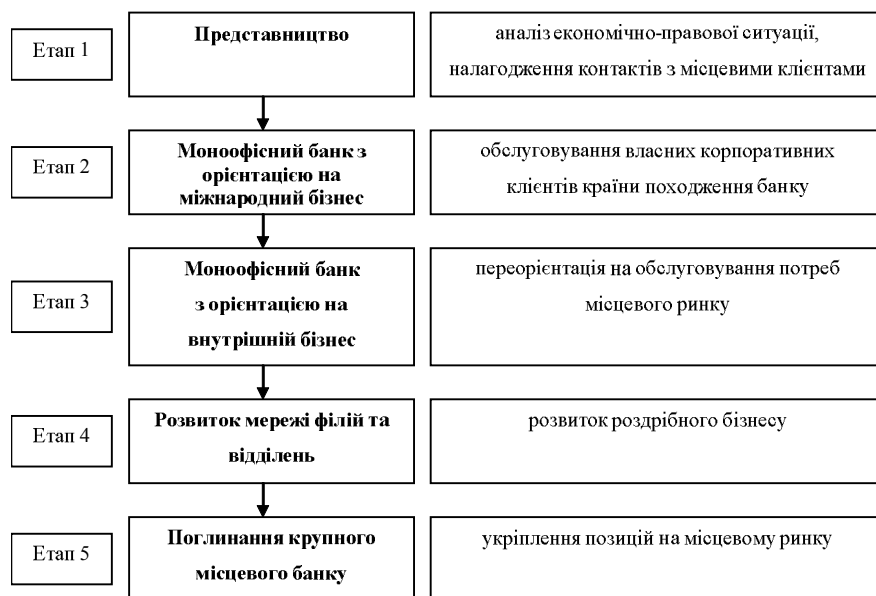

Рис. 1. Типова схема виходу банку на закордонний ринок

При освоєнні глобального ринку та завоюванні лідируючих позицій на ключових ринках, що розвиваються, вітчизняним банкам доцільно використовувати досвід провідних іноземних банків, які виходять на нові для себе ринки і розвиваються за типовою схемою (рис. 1).

Етап 1. Банк відкриває представництво в обраній країні з метою вивчення економічно-правової ситуації, налагодження контактів з місцевими клієнтами та підготовки до подальшої інтернаціоналізації своєї діяльності.

Етап 2. Банк відкриває або купує моноофісний банк, діяльність якого, в першу чергу, спрямована на обслуговування власних корпоративних клієнтів країни походження банку. Залежно від цілей діяльності банку та специфіки місцевого законодавства моноофісний банк може бути створений у формі дочірнього (асоційованого) банку або філії.

Етап 3. Банк залучає до свого бізнесу все більшу кількість місцевих клієнтів, паралельно змінюючи стратегію своєї діяльності, переорієнтовуючись на обслуговування потреб місцевого ринку.

Етап 4. Банк розвиває роздрібний бізнес та створює достатньо розгалужену мережу філій та відділень.

Етап 5. Якщо бізнес для банку виявився прибутковим і він зацікавлений в подальшому розвитку і укріпленні своїх позицій на ринку, починається процес його злиття або поглинання крупного місцевого банку з розвинутою мережею філій та відділень, які займають провідні позиції на привабливих сегментах ринку.

Дана схема була досить розповсюдженою моделлю виходу західних банків на ринки країн Центральної та Східної Європи і виявилась досить успішною. На даний час іноземні банки контролюють більше половини банківських активів у цих країнах.

Останніми роками в Україні спостерігається аналогічна ситуація. Банки, створені за участю іноземного капіталу, поступово розширюють свою присутність на вітчизняному ринку, а деякі з них впритул підійшли до четвертого-п'ятого етапу вищезазначеної схеми.

Проведений аналіз дозволив виділити конкретні заходи розвитку, які банки можуть вжити для більш ефективного використання перспектив глобалізації:

- виділятися серед конкурентів, використовуючи свої сильні сторони з урахуванням мінливої природи складності фінансового сектору в різних частинах світу;
- розвивати спеціалізацію для отримання переваг: нові учасники ринку, здатні забезпечувати потреби ключових сегментів споживачів, націлюються на впровадження інновацій, щоб завоювати клієнтів;
- забезпечувати глобальну інтеграцію своїх можливостей: перетворення банків у більш рухливі, глобаль-

но інтегровані підприємства дозволить їм у будь-який час використовувати нові перспективні можливості;

— активно залучати клієнтів, враховуючи культурні особливості, щоб ефективніше йти до успіху.

За словами керівника з глобальним дослідженням банківських і фінансових ринків служби IBM Global Business Services, до 2025 р. глобальна фінансова система зросте в чотири рази, до \$ 1300 трлн [7]. Сьогодні банкам важливо знайти відповідь на питання: якою буде роль традиційних банків у глобально інтегрованій галузі та чи зможуть вони адаптувати свої моделі ведення бізнесу, щоб використовувати переваги глобалізації?

Дослідження показало, що спеціалізовані банки, котрі співпрацюють з іншими компаніями у своїй галузі і за її межами з метою задоволення специфічних потреб клієнтів на різних ринках, мають найкращі можливості для розширення бізнесу на глобальному ринку.

Таким чином, не дивлячись на певні кроки провідних банків України до глобалізації своєї діяльності, можна констатувати відсутність досвіду практичної діяльності українських банків на закордонних ринках через мережу власних підрозділів. Це не тільки послаблює їх позиції у порівнянні з глобальними банками, а й певною мірою "ізолює" їх діяльність в межах національних масштабів. Банки, які прагнуть бути конкурентними на регіональному рівні, не кажучи вже про глобальний, мають стати на шлях усвідомленої участі в процесах економічної інтернаціоналізації та розвитку закордонної мережі банківських підрозділів.

Найперспективнішими напрямками глобалізації діяльності вітчизняних банків, на нашу думку, є ринки, що розвиваються.

Для виходу на ці ринки українським банкам запропоновано стратегію, яку використовують транснаціональні банки для виходу та опанування нових ринків та виділено конкретні шляхи розвитку, які банки можуть використовувати для здійснення більш ефективної діяльності на глобальному ринку.

Від того, наскільки успішними будуть процеси глобалізації діяльності банків на ринках, залежить не тільки ефективність їх подальшого розвитку, а й укріплення їх позицій на глобальному ринку.

Література:

1. [Електронний ресурс]: www.bank.gov.ua офіційний сайт Національного банку України.
2. [Електронний ресурс]: www.thebanker.com сайт глобального фінансового видання The Banker.
3. [Електронний ресурс]: www.ukrsibbank.com офіційний сайт УкрСиббанку.
4. [Електронний ресурс]: www.privatbank.ua офіційний сайт ПриватБанку.
5. Динаміка фінансового стану банків України на 01.01.2010 року // Вісник НБУ. — 2010. — № 2.
6. Кириченко М.М. Процеси транснаціоналізації банківської діяльності та перспективи їхнього розвитку в Україні / М. М. Кириченко // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — № 1. — С. 132—141.
7. Космачев А.Н. Слияния и поглощения европейских банков как фактор повышения их конкурентоспособности / А.Н. Космачев // Вестник ИНЖЕКОНа. Сер.: Экономика. — 2010. — Вып. 5. — С. 166—174.
8. Чубар О.О. Банківська діяльність у контексті інтеграції та глобалізації / О.О. Чубар // Фінанси України. — 2008. — № 1. — С. 138—147.

Стаття надійшла до редакції 14.06.2011 р.